

Στη Λευκωσία

1-

Πρωτο γράφι

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΗΤΕΡ ΜΟΥΡ

ΜΕΡΕΣ ΠΟΥ ΖΗΣΑΜΕ.

Γνωριστήκαμε με τη Μαίη και τον Πήτερ τη δεκαετία του 70, όταν είχαν καταλαγιάσει κάπως τα γεγονότα της εισβολής. Δεν έμεναν πια σε προσφυγικό καταυλισμό αλλά σ' ένα μικρό σπίτι στη Λεμεσό. Εκεί τους βλέπαμε συχνά με φίλους και φίλους των φίλων. Λίγο αργότερα πήραν ένα τουρκοκυπριακό σπιτάκι στην Πλατανίσκια και με την καλαισθησία και το ταλέντο τους το μετέτρεψαν σε μιά πανέμορφη φωλιά. Θυμάμαι τον Πήτερ εκεί, στον κήπο του σπιτιού, να φτιάχνει διάφορα κομψοτεχνήματα με πηλό ψήνοντας τα στον αυτοσχέδιο φούρνο του.

Η Μαίη νεαρή μανούλα τότε, σαν αυθεντική κυπρία πρόσφυγας προσπαθούσε με τα λίγα υπάρχοντα τους να στήσει ένα ζεστό και φιλόξενο σπιτικό. Η Πλατανίσκια τότε ήταν ένα χωριό άδειο κι ερειπωμένο, το ζευγάρι ήταν από τους πρώτους καινούργιους κατοίκους του.

Κάπου εκείνη την εποχή ο Πήτερ ετοίμασε τα πρώτα κεραμικά του έργα και με παρακάλεσε να του ανοίξω μια έκθεση. Στο σπίτι μας έχει περίοπτη θέση ένα από εκείνα τα έργα που μας είχε χαρίσει, και που με περηφάνια ο Πήτερ δήλωνε πως έγιναν με τον ίδιο ακριβώς λιτό τρόπο που εργάζονταν οι αρχαίοι Κύπριοι κεραμιστές.

Δεν χρησιμοποιούσε δηλαδή καθόλου σύγχρονα υλικά και τεχνικά μέσα, αλλά μόνο υλικά της φύσης, που έβρισκε γύρω του. Ο Πήτερ με τη ζωή και την τέχνη του προσπαθούσε να εμβαθύνει στην κυπριακή πραγματικότητα ως αυτόχθων, και όχι όπως τους περισσότερους ξένους και δη συμπατριώτες του, που επιλέγουν το νησί μονάχα για τον ήλιο του, και μπορεί να ζήσουν εδώ μια ολόκληρη ζωή χωρίς να μάθουν το όνομα του γείτονα τους.

Όπως είχε πει ο αθάνατος Τσέχωφ, στα σκηνικά ενός έργου ακόμη και το τελευταίο καρφί πρέπει να έχει το ρόλο του στην παράσταση, αλλιώς περιττεύει. Έτσι κι αυτός ο σύντομος πρόλογος έχει τη θέση του σ' αυτά που αφορούν το βιβλίο που παρουσιάζουμε σήμερα.

Ο Πήτερ έγραψε το βιβλίο αυτό ζώντας τα γεγονότα ως Κύπριος πρόσφυγας από την Αμμόχωστο και όχι σαν ένας ξένος που έτυχε να βρεθεί εκεί και

περιγράφει δημοσιογραφικά μια κατάσταση. Ο Πήτερ έζησε το πραξικόπημα και την εισβολή από μέσα, από την πρώτη στιγμή. Είναι γι αυτό που το βιβλίο του έχει τον παλμό και τη συγκίνηση του πρωταγωνιστή, του ανθρώπου που υπέφερε μαζί με όλους τους άλλους πρόσφυγες.

Στις πρώτες σελίδες, υπό μορφήν εισαγωγής, ο Πήτερ μιλάει για τη ζωή τους στην Αμμόχωστο δυο περίπου χρόνια πριν από το πραξικόπημα. Περιγράφει τον τρόμο που περνούσαν ακούγοντας τις βόμβες να πέφτουν τα βράδια, κάπου μακριά, ή και πιο κοντά στο σπιτάκι τους και εξηγεί στους ξένους αναγνώστες του την διαφορά μεταξύ ΕΟΚΑ Α και ΕΟΚΑ Β.

Το αμέσως επόμενο κεφάλαιο έχει τον τίτλο. ΕΙΣΒΟΛΗ ΚΑΙ ΕΚΚΕΝΩΣΗ.

Οι φοβερές εκείνες ώρες που έζησαν οι κάτοικοι της Αμμοχώστου καθώς έτρεχαν να σωθούν από τις αεροπορικές επιδρομές, το κομβό με τα αυτοκίνητα να προχωρεί σιγά σιγά προς τη βάση της Δεκέλειας, όλες εκείνες οι ώρες περιγράφονται από τον Πήτερ με ανάγλυφο τρόπο. « Νομίζαμε πως θα μείνουμε εκεί μερικές ώρες, το πολύ μερικές μέρες και μετά θα γυρνούσαμε στην Αμμόχωστο, στο σπίτι και στα υπάρχοντα μας»γράφει.

Κι όταν οι Άγγλοι αξιωματικοί τους ανακοίνωσαν ότι με τα αγγλικά τους διαβατήρια μπορούν να φύγουν στην Αγγλία αμέσως, αντέδρασαν. Πρότειναν να μείνουν μερικές μέρες στη Δεκέλεια μέχρι να ησυχάσουν τα πράματα και να ξαναγυρίσουν στο σπίτι τους. Οι αξιωματικοί ήταν ανένδοτοι. Κάτι ήξεραν περισσότερο, ότι δεν επρόκειτο κανείς να γυρίσει πίσω. Τους έβαλαν άρον άρον μέσα σε ένα στρατιωτικό αεροπλάνο και τους έστειλαν στην Αγγλία.

«Νιώθαμε πολύ άσχημα, λέει ο Πήτερ. Η Κύπρος μας είχε φερθεί τόσο καλά, δεν μπορούσαμε να την εγκαταλείψουμε στην ατυχία της.

Το δεύτερο κεφάλαιο με τον τίτλο «Αγγλία» δεν κρατάει παρά δυο σελίδες. Τόσο κράτησε η διαμονή τους στο σπίτι του πατέρα του Πήτερ και σε συνέχεια στου αδελφού της Μαίη. « Η Κύπρος είχε κάτι που μας τραβούσε σαν μαγνήτης» ομολογεί. Και τον Νοέμβριο του 1974, πριν καν αλλάξει ο χρόνος της εισβολής, και παρά τις προτροπές των συγγενών τους, μπήκαν στο καράβι για την μακριά επιστροφή. Ο Πήτερ είχε πληροφορηθεί ότι το σχολείο στο οποίο είχε εργαστεί στην Αμμόχωστο άνοιξε δειλά δειλά στη

Λεμεσό και με την ελπίδα να απασχοληθεί επαγγελματικά 'διέθεσε όλες τις οικονομίες της οικογένειας για τα εξοδα του ταξιδιού.

Στα επόμενα κεφάλαια ο Πήτερ θυμάται κάποια πρόσωπα με τα μικρά τους ονόματα, κάποιοι εθελοντές που βοηθούσαν στην αποκατάσταση των προσφύγων, κάποιοι πρόσφυγες κι οι ίδιοι, την κυρία Δώρα, τον Χρίστο, τον Κυριάκο, πρόσωπα που τον βοήθησαν με διαφόρους τρόπους να κάνει τα πρώτα βήματα στη νέα ζωή και τελικά φτάνουμε στο μεγάλο Κεφάλαιο. ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΣ ΚΟΛΟΣΣΙΟΥ.

Ο Πήτερ και η Μαίη δεν θέλησαν να έχουν ευνοϊκότερη μεταχείριση από τους υπόλοιπους ανώνυμους πρόσφυγες με όλο που, όπως είπαμε, ως Βρετανοί υπήκοοι, είχαν κάθε ευχέρεια να το κάνουν. Δέχτηκαν με σεμνότητα το αντίσκηνο τους, που το μοιράστηκαν με το παιδάκι τους και στρώθηκαν από την πρώτη μέρα στη δουλειά, να βοηθήσουν όλους εκείνους τους δυστυχημένους που τα είχαν χαμένα της πρώτες μέρες του ξεριζωμού.

Στο βιβλίο περιγράφεται μέρα με τη μέρα, η ζωή στον καταυλισμό. Ο αναγνώστης συναντά τους πρώτους πρόσφυγες που με έκπληξη πλησίασαν τους «ξένους» διερωτώμενοι τι κάνουν ανάμεσα τους. Αφού σκόρπισε η πρώτη αμηχανία, άρχισαν οι γνωριμίες, που γρήγορα θα μετατρέπονταν σε φιλίες που κράτησαν πολλά πολλά χρόνια αργότερα. Πολύ γρήγορα η Μαίη άρχισε να δίνει μαθήματα αγγλικών και χειροτεχνίας, πράγμα που την έκανε γρήγορα πολύ δημοφιλή, όχι μόνο στα παιδιά αλλά και στους ενήλικες.

Με τη διορατικότητα που τον χαρακτηρίζει, ο Πήτερ αξιοποίησε την απλή φωτογραφική του μηχανή για να αποθανατίσει εκείνες τις δύσκολες πρώτες μέρες και τις άλλες που θα ακολουθούσαν. Οι σημερινοί αναγνώστες ίσως αναγνωρίσουν ανάμεσα στους πρόσφυγες του καταυλισμού και κάποιους γνωστούς τους. Σκηνές στα αντίσκηνα, την ώρα του συσσιτίου, την ώρα της δουλειάς ή της ξεκούρασης κάτω από τις χαρουπιές, στο νηπιαγωγείο, είναι σήμερα πολύτιμες μαρτυρίες εκείνης της δραματικής περιόδου. Με την προσεκτική επεξεργασία του έμπειρου καλλιτέχνη Βάσου Στυλιανού, οι ερασιτεχνικές εκείνες φωτογραφίες αποτέλεσαν θαυμάσιο συμπλήρωμα του βιβλίου.

Με τον τίτλο «Αποδοχή» ο Πήτερ περιγράφει ένα τραγικό γεγονός που τον έκανε να χάσει τον προσδιορισμό του «εγγλέζου» που ίσως κάποιοι να χρησιμοποιούσαν για να τον χαρακτηρίσουν. Γίνεται πια ο «κύριος Πέτρος»

ο δικός τους. Να πως αφηγείται ο ίδιος το γεγονός. Σε μια εκδήλωση διαμαρτυρίας στη Βάση του Ακρωτηρίου για την επέμβαση της Βρετανίας στην μεταφορά των τουρκοκυπρίων στο βορρά, σκοτώθηκε σε δυστύχημα ένας ελληνοκύπριος. Τα πάθη ήταν έντονα εκείνες τις μέρες, έτσι βγήκε η φήμη ότι οι Βρετανοί έχυσαν ελληνικό αίμα. Για μένα, σαν Βρετανό, ήταν πολύ λογικό να παραμείνω στον καταυλισμό μέχρι να ησυχάσουν τα πνεύματα. Επρόκειτο όμως να γίνει μια συγκέντρωση Βρετανών στη Λευκωσία για υποστήριξη του αγώνα της Κύπρου και ήθελα να πάω. Φοβούμενος για την ασφάλεια μου, ένας από τους επικεφαλής του καταυλισμού έγραψε ένα σημείωμα, που ακόμη το έχω, που λέει τα εξής. «Παρακαλώ μην πειράξετε τον κάτοχο αυτού του σημειώματος. Είναι πρόσφυγας από την Αμμόχωστο και ζει και εργάζεται στον καταυλισμό Κολοσσίου.» Εκείνο το σημείωμα ο Πήτερ το φυλάει με στοργή, και ήταν ένα από τα πρώτα ενθύμια της Κύπρου που μας έδειξε όταν ξανασυναντηθήκαμε.

Στη συνέχεια του βιβλίου ο Πήτερ περιγράφει πρόσωπα του καταυλισμού καθώς και τα διάφορα στέκια, το καφενείον, την ταβέρνα, τον χώρο όπου κατασκευάζονταν τα διάφορα εργόχειρα και οι εικόνες, που στη συνέχεια τα πουλούσαν και είχαν κάποια έσοδα, με δυό λόγια την καθημερινή ζωή στον καταυλισμό. Και είναι τόση η αγάπη του, που τόσα χρόνια πιο ύστερα θαρρεί κανείς ότι θυμάται εκείνα τα δύσκολα χρόνια με κάποια νοσταλγία.

Τον επόμενο χρόνο οι πρόσφυγες του καταυλισμού ένας ένας έφευγαν για να αποκατασταθούν σε κάποια πρόχειρα καταλύματα, πιο ζεστά, πιο πρακτικά. Ο Πήτερ και η Μαίη με τον μικρό τους γιό, όπως είπα στην αρχή, ενοικίασαν ένα μικρό σπιτάκι στη Λεμεσό. Ο Πήτερ δούλευε σαν καθηγητής τέχνης σε σχολεία της Λεμεσού. Αργότερα, το 1980, πήραν το σπιτάκι της Πλατανίσκιας, όπου έζησαν μέχρι το 1988. Στο μεταξύ είχε γεννηθεί και ο δεύτερος γιός τους. Το 1988 αποφάσισαν να πανε για λίγο στην Αγγλία για να πάρει ο Πήτερ ένα δίπλωμα κεραμικής. Το «λίγο» έγινε πάνω από 20 χρόνια. Η γη της Κύπρου όμως, εκδικείται, με την θετική έννοια. Όταν το 2010 το ζεύγος Μούρ αποφάσισε με την σύνταξη του να βρεί ένα μέρος να εγκατασταθεί για καλά πια, και αφού γύρισαν διάφορες χώρες, μέχρι και την μακρινή Νέα Ζηλανδία, κατέληξαν σ' αυτό το μικρό και γεμάτο προβλήματα νησί. Εμείς όλοι οι φίλοι τους που τους αγαπήσαμε τώρα είμαστε βέβαιοι γεμάτοι χαρά που τους έχουμε ανάμεσα μας.

Κλείνοντας θα ήθελα να τονίσω ότι το βιβλίο του Πήτερ, δεν αποτελεί μόνο μια ιστορική μαρτυρία για τον δύσκολο εκείνο χρόνο που άλλαξε την ροή της ζωής μας αλλά κυρίως αποτελεί ένα ύμνο αγάπης και αφοσίωσης ενός αγνού καλλιτέχνη προς το νησί μας, τους απλούς ανθρώπους του. Τι άλλο από δείγμα αγάπης είναι το να μοιράζεσαι με μια χώρα όχι τον ήλιο και τη θάλασσα της, όχι την άνεση και την ηρεμία της αλλά τον φόβο και την κούραση, το κρύο και την πείνα, την ανέχεια αλλά και την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο.

Με την απλή του γλώσσα που ρέει σαν καθαρό ρυάκι και με την γλαφυρότητα της σκέψης και της μνήμης του ο Πήτερ έφτιαξε ένα ανάγνωσμα ευχάριστο σχεδόν σαν μυθιστόρημα αλλά και τόσο αληθινό που ο καθένας μας βρίσκει τον εαυτό του μέσα.

Ευχαριστούμε, καλέ μας Πέτρο, για το μάθημα που μας έδωσες, να αγαπήσουμε λίγο περισσότερο αυτή τη γη. Και σε ευχαριστώ προσωπικά γιατί μου έκανες την τιμή να μου ζητήσεις να μιλήσω για το ωραίο βιβλίο σου κάπου ένα τέταρτο του αιώνα μετά που μίλησα για τα ωραία κεραμικά σου. Τα συγχαρητήρια μας στην νεαρή μεταφράστρια του βιβλίου Διαμάντω Στυλιανού που απέδωσε άψογα το ύφος του συγγραφέα, και στον Εκδότη Βάσο Στυλιανού για την καλόγουστη έκδοση, στην οργανώτρια Μάρω και στη φωτογράφο Δανάη, όλοι μια οικογένεια εκλεκτών καλλιτεχνών που είμαι σίγουρη πως με την ομαδική τους δουλειά θα μας δώσουν θαυμαστά πράγματα στο μέλλον.